

Pere Martorell Vallespir

Wanrell

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta  
dels Premis Castellitx*

ALGAIDA, 2011





*Col·lecció Binària* · Premis Castellitx · PC2011-N-R-0250-0191

© del text: Pere Martorell Vallespir

© de l'edició: Ajuntament d'Algaida, 2019

Coberta, maquetació i disseny de la col·lecció: Bartomeu Salas Mascaró

Coordinació editorial: Bartomeu Salas Mascaró

Ajuntament d'Algaida

C/ del Rei, 6 · 07210 Algaida (Illes Balears)

Tel.: 971 12 50 76 · 971 66 56 79

*ajuntament@ajalgaida.net*

*premiscastellitx@ajalgaida.net*

*biblioteca@ajalgaida.net*

*www.ajalgaida.net*

*Queden totalment prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació, total o parcial, d'aquesta obra.*

Pere Martorell Vallespir

# Wanrell

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta  
dels Premis Castellitx*

ALGAIDA, 2011



AJUNTAMENT D'ALGAIDA



*Col·lecció Binària* · Premis Castellitx

PC2011-N-R-0250-0191

La narració *Wanrell*, de Pere Martorell Vallespir, fou guardonada amb la Rosa d'Or de la Pau al xxxv Premi de Narració Curta dels Premis Castellitx 2011. En foren jurats Pere Fullana Puigserver, Gabriel Janer Manila, Pere Mulet Cerdà i Antoni Vidal Ferrando.

## Wanrell

A SAN FRANCISCO, AL COMENÇAMENT de maig de 1911, l'edició matutina del *The San Francisco Call* es feia ressò de l'enllaç matrimonial entre el professor Joaquim S. Wanrell i la senyoreta Catherine Carranza. La crònica dedicava unes línies al romanç de la parella, nascut durant la convalescència del Sr. Wanrell, que en tot moment va ser atès per una devota infermera que, fet i fet, acabaria convertint-se en la seva esposa. Entre els assistents a les noces es feia especial menció de la bellesa de Mrs Fay Molera, germana de la núvia, famosa actriu i cantant d'òpera. La casualitat va voler que la notícia aparegués al costat d'un anunci de pianos de la marca Mason & Hamlin il·lustrat amb una fotografia d'un tal Cario Gentile, professor i pianista, el qual afirmava que el seu Mason & Hamlin era més que un instrument. No especificava si també ho feia servir com a llibreria o taula auxiliar.

El professor i cantant d'òpera Joaquim S. Wanrell era nascut a Muro, un poblet situat a la zona nord-est de Mallorca, i vivia a San Francisco (Califòrnia), on va recalar després d'una llarga gira per Amèrica del Sud. No deixa de ser curiós que el cognom patern, Sastre, acabàs convertit en una solitària i serpentejant inicial. El més probable és que fos a conseqüència de l'oposició de son pare, que ell volgués dedicar-se al cant. A les darreries del segle XIX, en una illa petita i rural com Mallorca, voler dedicar-se al món de la faràndula es contemplava com una fri-

volitat, i com una insensatesa. No és gaire difícil imaginar-se en Xim de Can Content, amb el rostre clivellat, mans aspres, ensofrant tomaticgues sota un sol de justícia, les gotes de suor lliscant-li pel front, obrint-se camí entre una fina capa de polsim groc, i maleint l'hora en què el petit Joaquim va vestir la sotana blava dels Blauets de Lluc i va rebre les primeres lliçons de solfeig.

—Si en Joaquim fos aquí podríem sembrar un altre solc, potser dos —remuga aixecant la vista cap a la Serra, com si cercàs el monestir amb la mirada.

El subtil canvi del segon cognom (Vanrell per Wanrell), més que un menyspreu vers el cognom matern responia a la voluntat d'imprimir-li un aire anglosaxó, més internacional. Les mares acostumen a ser més tolerants que els pares i segur que en Joaquim, en ella, va trobar-hi una aliada. El gran Uetam —un altre cantant mallorquí, palmèsà— va patir una situació semblant. També ell va comptar amb la fèrria oposició de son pare, pescador de professió. Malgrat tot, no va poder evitar que el seu fill arribàs a convertir-se en *primo basso assoluto* del Gran Teatre de Sant Petersburg i que cantàs davant els tsars (Alexandre II i Maria Alexandrovna) i que el príncep Zovalovsky, ministre de Teatres, li fes els honors. Però aquesta és una altra història.

El professor Wanrell s'installà en una planta baixa del número 105 del carrer de Sacramento, on també va fundar una acadèmia de cant. L'arrendadora, la senyora Pickwick, una vídua sexagenària amb una gran passió per la música, vivia al pis de sobre. El gran terratrèmol de 1906 —encara fresc en molts racons de la ciutat— havia provocat sever danys estructurals als edificis dels voltants i l'Ajuntament n'havia ordenat la demolició. L'absència de veïns esdevingué un factor determinant a l'hora de decantar-se per la casa de la senyora Pickwick: una escola de cant no és una companyia massa grata. La convivència entre ambdós era força bona i, de tard en tard, el professor Wanrell convidava la propietària a prendre el te a casa seva. Sentia llàstima d'aquella dona de cabell blanc i ulls color de cel que tant li recordava la seva àvia. Passaven la tarda de diumenge en una sala que s'obria al petit jardí (en realitat, una trinxà de terra amb un til·ler, un salze a l'entrada i una heura que amenaçava d'engolir-se la casa). Asseguts en sengles cadires encoixinades, feien petar la xerrada mentre compartien un te i

unes pastes. A vegades els acompanyava un raig de sol polsegós que penetrava a través del balcó i feia llambrejar la tetera de plata dipositada sobre una tauleta baixa de banús. Cadascú contava la seva. El professor Wanrell recordava la primera vegada que va sortir de Mallorca, cap a València, a bord del *Lulio*, un vapor de la Compañía Isleña Marítima, i el temporal de tramuntana que va obligar-los a invertir prop de devuit hores per tocar port. Sovint explicava anècdotes extretes de les llargues gires per Amèrica del Sud, o pels principals teatres d'Itàlia. Si venia al cas, descrivia detalls del seu poble o rememorava els sabors dels plats que cuinava la seva mare. La senyora Pickwick, en canvi, es limitava a enumerar les seves nombroses malalties per acabar, irremediablement, en la matinada del 18 d'abril, quan va tremolar el terra de San Francisco.

—No va ser fins a la matinada, a trenc d'alba, quan vaig adonar-me de la magnitud de la tragèdia. Un núvol de pols grisa, com una mena de nevada bruta, havia caigut sobre la ciutat, que semblava una gran fàbrica de ciment. La gent s'amuntegava al carrer per por de noves rèpliques i contemplava les espesses fumeres que s'enlairaven pertot arreu. Entre explosió i explosió se sentien les sirenes dels camions de bombers. En el decurs de les hores alguns van recuperar les cadires d'entre les runes i s'aplegaren en rotllanes; aquí i allà, uns sobre la voravia, altres a la calçada... No hi havia, emperò, un xic de tristesa als seus rostres, més aviat semblaven gaudir d'aquell espectacle dantesc. Amb el temps vaig comprendre que, senzillament, aquella gent es trobava en estat de xoc.

—Li servesc una mica més de te, Mrs Picwick?

La dona feia cas omís a les paraules del professor i prosseguia el seu relat.

—L'edifici dels Fawler, a l'altra banda del carrer, despullat de la façana, es va convertir en una gran casa de nines. Des d'aquí es podia veure l'interior del saló: el piano d'Ashley (curiosament un Mason & Hamlin), l'aquarella pintada pel seu sogre, Thomas Fawler I (la badia un lluminós dia de primavera, amb la Roca en primer pla), i el sofà de setí verd. Pobrets Ashley i Thomas... Aquell mateix matí havien d'emprendre viatge a Reno a visitar la tia Dorothy!

La senyora Pickwick havia enviduat al poc temps de casar-se i des de llavors dedicava el temps a fer obres piadoses i a la música. Potser aquesta fos la raó per què va accedir a llogar la planta baixa al professor Wanrell.

Un gèlid matí de febrer va sonar la campaneta de la porta. La senyora Pickwick, en el paper de secretària de l'acadèmia de cant (un rol que s'havia assignat amb el beneplàcit del professor), es va afanyar a obrir la porta. Al porxo, dempeus, aparegué una noia ben plantada, de pell pàl·lida, amb els llavis pintats del mateix color que el Golden Gate. Una llarga cabellera negra brillava sota la llum del sol que s'esmunyia entre el fullatge del salze. De la seva vestimenta li va xocar la pell de llúdria que lluïa al voltant del coll. Es va fixar en les potetes de l'animal, en les petites urpes, i va concloure que ella mai no podria portar un cadàver sobre les espatlles.

—Mrs Fay Molera —es va presentar—. He vingut a parlar amb el professor Wanrell.

La senyora Pickwick, fent gala d'una gran amabilitat, la va fer passar a una sala d'espera, una cambra sense finestres tota folrada, parets i sostre, d'una tela adomassada. Un gran divan entapissat en tons verdosos presidia l'estança. Al costat dret hi havia un paraigüer de llautó sense ornaments i, a l'altra banda, un gran gos de porcellana (potser un llebrer). A sobre, un gran tapís que representava la cacera de la guineu: homes i dones d'aspecte aristocràtic a cavall mentre la gossada assetja la guineu entre l'arbreda.

—El professor Wanrell sortirà tot just acabi l'assaig. Està preparant un recital —li digué baixant la veu, talment una confessió.

Des del gabinet arribava la veu fosca, negra, de Joaquim S. Wanrell:

«Willst zu meinen Liedern deine Leier drehn?»

Mrs Fay Molera va quedar paralizada davant aquella lànguida melodia que semblava néixer de les mateixes tenebres. No entenia una paraula d'alemany, però aquella cançó li va semblar tràgica i, sobretot, trista: la cançó més trista que hagués escoltat mai a la vida. Dues llàgrimes brollaren d'aquelles dues maragdes que portava per ulls i inundaren les galtes. En aquell moment el professor aparegué en escena. Atent, li oferí el seu mocador blanc (amb una petita doble ve brodada en un cantó), però la noia, com en un joc de màgia, va fer aparèixer un mocador de la màniga de l'abric i eixugà les penes i la vergonya.



—Perdoni'm, però és tan trista... —es disculpà.

—La coneix?

Mrs Fay Molera va negar amb el cap.

—*Viatge d'hivern*, de Franz Schubert, un conjunt de vint-i-quatre lieder. El que acaba d'escoltar, *Der Leiermann* —aquesta vegada va ometre la traducció— és el que tanca el cicle. Conta la història d'un amor no correspost, el viatge d'un amant desesperat que vaga enmig del gel i la neu cantant tristes cançons. Durant l'erràtic tarannà, el passejant topà amb un jai que feia sonar un orguet. Girava i girava la maneta sense defallir, sense que ningú no i paràs esment. La lletra diu que fins i tot els gossos li grunyien al seu voltant. El caminant se li acosta i li pregunta: «Quan jo canti la meva cançó, m'acompanyaràs amb el teu orgue?» Punt final. El silenci, la mort, la incertesa, el desassossec. Tot plegat després de la darrera nota. Com veu, la seva tristesa estava justificada.

La senyora Fay Molera era descendent d'emigrants espanyols, castellans. Fins al dia que es casà amb J. K. Molera visqué amb els pares i les dues germanes, Catherine i Alice, al 287 del carrer Geary. El seu marit era un acabalat empresari del sector immobiliari (un especulador) amb el qual va tenir dos fills. Vivia completament dedicat als negocis, raó per la qual passava molt temps fora de casa. John Keneth Molera mai no va posar traves a la carrera artística de la seva dona, més aviat va ser ell qui la va animar que visitàs el professor Wanrell. Malgrat tot, les seves vides eren tan oposades i passaven tan poc temps en família que el matrimoni no va trigar a esquarterar-se.

Mrs Fay Molera posseïa una bella veu de soprano lleugera i alhora una excel·lent tècnica vocal, de manera que va esdevenir l'alumna predilecta del professor Wanrell. Aviat la química sorgí entre ambdós i en un no-res ja cantaven plegats. El primer recital va tenir lloc amb motiu de la festa de cap d'any del Fischer's Concert-house, després tocà debutar a la temporada d'òpera del vell teatre Tivoli del carrer Eddyes i, fins i tot, un musical que s'anunciava així:

El proper dissabte 25 d'octubre, al Dreamland Pavillion, Mr Joaquim S. Wanrell i Mrs Fay Molera, al costat d'un cor de 100 veus i una orquestra de 25 músics, interpretaran cen-

tenàries melodies espanyoles amb l'acompanyament de guitarres, mandolines i altres instruments de Castella. El senyor Wanrell cantarà *Ulls negres*, així com altres peces típiques del folklore espanyol.

La fama del duo Wanrell-Molera traspassà les fronteres de la ciutat i els varen ploure els contractes en les principals ciutats de Califòrnia.

Segueixen uns anys que llancen poca llum sobre la vida del professor Wanrell, circumstància que convida a l'especulació. M'agrada imaginar-me'l compartint taula amb el seu compatriota i actor palmesà Fortunio Bonanova. També ha deixat enrere el seu autèntic nom, Josep Lluís Moll, i ha viatjat a Califòrnia a la recerca del somni americà: triomfar a Hollywood. Queden encara alguns anys perquè rodi *Ciudadà Kane* a les ordres d'Orson Welles i ha decidit prendre's uns dies de vacances a San Francisco i de passada visitar el seu amic Joaquim. A Fortunio, pel seu aire aristocràtic, me l'imagín en la seva estada en el recentment inaugurat hotel The Fairmont, al carrer Mason. Al matí, després de l'esmorzar, es disposa a abandonar l'hotel quan el recepcionista li reclama l'atenció i li lliura una nota en què Joaquim el cita al restaurant The Royal Scrab a l'hora de dinar. Mira el seu rellotge i surt a fer una passejada per la ciutat. Fortunio i Wanrell es retroben a la porta del restaurant i se saluden amb una efusiva abraçada, acompanyada de sons capets a l'esquena. A l'estiu ja fa mesos que s'ha instal·lat a la ciutat i opten per una taula de la terrassa amb vistes a l'oceà. El maïtre els aconsella el plat estrella de la casa: crancs —el famós *Dungeness* de San Francisco— acabats de desembarcar al moll de Fisherman's Warf. Tot plegat acompanyat d'un bon vi blanc de Napa o de Sonoma. Beuen com si sabessin que aviat regirà la llei seca i mengen amb delit. Entre ells s'estableix una conversa fluida i vehement en què cadascú exposa els seus projectes artístics i les seves il·lusions. Parlen en mallorquí. El cambrer —un home corpulent, calb, amb un gran bigoti engominat i impecablement uniformitat— s'acosta a la taula i els serveix el vi sense pressa. Els comensals s'adonen que el cambrer para l'orella intentant desxifrar aquella estranya llengua. Per un instant deixen de banda els crancs i esclaten en una riulla explosiva, a duo. El vent del Diable —nom amb el qual els

habitants de San Francisco es refereixen a un vent de nord-est sec i extremadament càlid—, sumat a l'alcohol i al menjar copiós, fa que rompin a suar. Fortunio es treu la jaqueta i s'affuixa la corbata; poc després, Joaquim fa el mateix. A la fi el sol declina més enllà de l'illa d'Alcatraz. Una barcassa arriba al moll amb estrèpit escoltat per un esbart de gavines. Després del frugal àpat els dos amics s'allunyen passejant cap a la zona de l'embarcador, amb la jaqueta sota el braç. A l'alçada del moll conegut com Pier 39 s'aturen a contemplar els lleons marins que dormiten amuntegats sobre els pantalans de fusta. Fortunio s'enfila a un no-rai i s'arranca a cantar *Muñequita linda* (cançó atribuïda a Maria Grever però que tots sabem que va compondre Fortunio Bonanova). En acabar, el públic, entregat, aixeca els seus cossos greixosos i feixucs i amb les aletes rompen a aplaudir entusiasmats. L'actor —en tasques de cantant—, saluda al respectable.

El matrimoni Molera es va trencar definitivament i Mrs Fay Molera conegué un jove executiu de la Goodyear Rubber Company (la coneguda empresa de pneumàtics). Frank Terramorse Jr. era natural de Nova York, tenia 28 anys, ulls blaus, cabells rossos i celles albinas. Les patilles llargues i espesses, li imprimien un aire de cowboy. Fadrí, no se li coneixia cap relació anterior, tota la vida havia viscut dedicat als estudis i a la feina. Va conèixer la Fay en un viatge de negocis a Los Angeles. Mrs Fay Molera i Mr. J. S. Wanrell, acompanyats al piano per Miss Sokolay, havien estat contractats per amenitzar una festa en honor al president de la Goodyear. Un centenar d'executius havien arribat des de tots els estats del país. Acabat el recital, el senyor Terramorse s'afanya a felicitar la cantant. L'abordà amb dues copes de xampany i unes paraules afalagadores. Cupido va fer la resta.

La parelleta, en un rampell, va fugir a Nova York emportant-se els dos fills d'ella —la filla de 4 anys i el seu fill de 3 mesos—, cosa que demostra que l'enamorament és el més semblant a un estat d'alienació. El senyor J. K. Molera, pare de les criatures, denuncià la parella de fugitius i el jutge Humphrey els obligà a retornar a San Francisco custodiats pel detectiu O'Brien (Henry Powell, segons altres tons), i foren jutjats. El professor Wanrell va ser cridat a declarar com a testimoni. No era la primera vegada que havia de donar la cara per una Carranza. En una altra

ocasió l'acusada era l'altra cunyada, Alice Carranza. El *Daily Examiner* es va fer ressò de la notícia. El titular deia que una noia espanyola de quinze anys era acusada d'exterminar rates escaldant-les amb aigua bullent. La jove va ser detinguda després de ser denunciada per W. T. Hopper i Matthew McCurry, dos membres de la *Society for the Prevention of Cruelty for Animals*. El jurat la va declarar innocent, va dictaminar que no existia cap mena de crueltat en el mètode d'extermini que l'acusada havia fet servir perquè es tractava d'una pràctica molt estesa a Espanya, Amèrica del Sud i Rússia. La notícia anava acompanyada d'una imatge de Miss Alice Carranza asseguda al banc dels acusats, amb gest adust i mirada perduda. Portava un barret d'ala ampla tocat amb una gran flor, el cabell recollit en una trena i els llavis molt marcats, potser perquè els portava pintats. La il·lustració, la remata una mà amb una tetera fumejant i dues rates corrent espantades.

Dos anys després, el 23 de juliol de 1917, Miss Fay Carranza es casaria en segones núpcies amb Frank Terramorse Jr., tal com podia llegir-se a la secció de breus del diari del comtat.

El professor Wanrell, coincidint amb la pèrdua de la seva parella artística, ingressa a la Benson Opera Company, una companyia operística fundada per Eugenio de Folco, un tenor italià que bravejava d'haver cantat al Teatro alla Scala de Milà. D'altra banda, res no sabem de Mrs. Catherine Carranza (potser hauria d'escriure Mrs. Catherine Wanrell), la seva dona, que sembla haver-se evaporat. Va fugir amb algun executiu, com va fer la seva germana? Va morir atropellada pel tramvia de la línia Powell-Hyde? Es va cansar d'esperar desperta el seu marit? No puc donar una resposta. L'únic cert és que el mes de desembre d'aquell mateix any la Benson s'embarca en el Great Northern rumb a Honolulu. He pogut trobar una fotografia de 1920 on es pot contemplar el magnífic transatlàntic en plena navegació, només un any abans que passés a mans de la Marina dels Estats Units. Destaquen les dues enormes i fumejants xemeneies situades a la part central del vaixell. La instantània, per l'absència total de vida, resulta inquietant, gairebé irreal. Al costat de Wanrell viatjaven: Johanna Kristoffy, la *prima dona*, austríaca; Vivian Kingston, una soprano de *coloratura* americana i Miss Haimés, una soprano cedida per la Bevani Company. També una orquestra i un cos de ball.

## Wanrell

A Hawaii estrenaren les òperes més importants del moment: *Otello*, de Giuseppe Verdi, *La Gioconda*, de Amilcare Ponchielli i *Lohengrin*, de Richard Wagner. La Benson va escriure les pàgines operístiques més importants de l'illa.

El professor va baixar per la passarella del Greath Northen i no va tornar a pujar-la mai més. Tampoc la de cap altre vaixell. Va viure fins als seus darrers dies a Hawaii, on reposen les seves despulles. Mr Vi-hweg, un amable funcionari del cementiri de Makawao (Honolulu), amb qui vaig contactar mitjançant el correu electrònic, va tenir l'amabilitat d'enviar una fotografia de la sepultura del cantant, que va acompanyar d'unes senzilles paraules: «Aloha! És bonic saber que hi ha algú que lluita per mantenir viu el record dels qui ja ens han abandonat per sempre».

El cel és d'un blau inabastable. A la llunyania s'intueixen els arbres, alts i frondosos, de la reserva forestal de Koolau. No es veu l'oceà, però un pot imaginar-se'l més enllà de les muntanyes. També les platges d'aigües cristal·lines i onades gegantines que els hawaïans cavalquen sobre taules de surf al ritme dels Beach Boys. Al cementiri de Makawao no hi ha res de llòbrec ni macabre, més aviat sembla un racó de Central Park un matí de primavera. Sota una llum engegadora, en primer pla, es veu una austera làpida coberta de líquens; sobre la làpida, una inscripció gravada amb caràcters negres i profunds, com si algú hagués posat procurat que les lletres perdurassin, resistissin les inclemències del temps i de la memòria. Qualsevol podria llegir-les amb els ulls clucs tan sols acariciant-les amb la punta dels dits.

Joaquim S. Wanrell

1861-1955



